

กองทัพพระสงฆ์เกาหลีกับปัญหาพุทธจริยศาสตร์

Korean Buddhist Monk Army and its Buddhist Ethical Problems

ดร.ปฐมรัตน์ สุขชียามานนท์^๑

Dr.Pathomrat Sukkheeyamanon

บทคัดย่อ

พระพุทธศาสนาสอนเรื่องเมตตา กรุณา และอวิหิงสา และศีลข้อแรกของเบญจศีลก็ให้เว้นจากการฆ่า โดยหลักการแล้ว พระสงฆ์ทุกนิกายได้รับการคาดหวังให้เป็นต้นแบบทางศีลธรรมของสังคมและไม่ได้รับการยอมรับให้เข้าร่วมสงคราม เนื่องจากสงครามเกี่ยวข้องกับการฆ่า ซึ่งถือว่าเป็นการกระทำผิดศีลและเป็นบาป อย่างไรก็ตาม กองทัพพระสงฆ์เกาหลีในนิกายมหายานก็จำเป็นต้องเกี่ยวข้องกับการสงครามอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้โดยอาศัยเกณฑ์ตัดสินทางพุทธจริยศาสตร์ในเรื่องความเสียสละ เรื่องประโยชน์ที่มุ่งหมาย เรื่องอุดมการณ์ของพระโพธิสัตว์ และเรื่องกุศโลบายที่ปรับให้เหมาะสมกับสภาพปัญหา กระนั้นก็ตามไม่ว่ากองทัพพระสงฆ์เกาหลีจะมีเหตุผลที่จำเป็นเพื่อการเข้าร่วมสงครามเพียงใด กองทัพพระสงฆ์เกาหลีก็ได้กระทำการละเมิดพระธรรมวินัยในพระพุทธศาสนา

คำสำคัญ : กองทัพพระสงฆ์, สงคราม, พุทธจริยศาสตร์

Abstract

Following from the Buddha's teachings, there are basic teaching ideas regarding loving-kindness, compassion, and non-violence. In addition, the first rule of the Five Precepts is to abstain from killing. Basically in all Buddhist sects, monks are expected as public moral role-model, and it is unacceptable for monks to involve and engage in any war because it involves killing others which is considered as evil and sinful. However, Korean Buddhist monk army in Mahayana Buddhism had to inevitably involve in war, in term of applying Buddhist ethical action of sacrifice, the intended benefits, the idea of the Bodhisattva, and proper strategies. After all, No matter how necessary of the reasons there were, this Korean Buddhist monk army had violated the Buddhist Doctrines and the Disciplines.

Keywords: Buddhist monk army, war, Buddhist ethics

---

^๑นักวิชาการอิสระ, บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Independent Scholar, Graduate School Mahachulalongkornrajavidyalaya University.

๑. บทนำ

พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาที่สอนให้บุคคลรู้จักความเมตตา กรุณา ไม่เบียดเบียนซึ่งกันและกัน อันจะนำไปสู่การทำลายชีวิต ทรัพย์สิน และประโยชน์ใด ๆ ของบุคคลอื่น สังคมของชาวพุทธจึงเป็นสังคมที่มีได้มุ่งประสงค์ให้ผู้คนไปทำร้ายบุคคลอื่น เนื่องจากศีลข้อแรกของเบญจศีลคือ การเว้นจากการฆ่าหรือจากการประทุษร้ายกัน และธรรมข้อแรกของเบญจธรรมคือ ความรักใคร่ปรารถนาให้มีความสุขและความสงสารคิดจะช่วยให้พ้นจากความทุกข์ โดยผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการสั่งสอนพุทธศาสนิกชนคือ พระสงฆ์

พระสงฆ์เป็นผู้ที่พุทธศาสนิกชนยอมรับความประพฤติว่าเป็นแบบอย่างที่ดีของคนในสังคม เนื่องจากพระสงฆ์เป็นบุคคลที่มีโอกาสศึกษาพระธรรมวินัยและนำพระธรรมวินัยมาปฏิบัติเพื่อการบรรลุธรรมและเพื่อสั่งสอนให้บุคคลเป็นสมาชิกที่ดีในสังคม พระสงฆ์จึงได้รับการคาดหวังจากสังคมว่าควรประพฤติตนสอดคล้องกับพระธรรมวินัย อย่างไรก็ตาม ตามประวัติศาสตร์ของชาติที่นับถือพระพุทธศาสนาอย่างเกาหลีได้เกิดกรณีการจัดตั้งกองทัพพระสงฆ์ขึ้นเพื่อต่อสู้กับศัตรูผู้รุกรานเกาหลี ซึ่งทำให้เกิดข้อถกเถียงกันทางพุทธจริยศาสตร์กรณีพระสงฆ์กับการทำสงคราม งานศึกษานี้จึงต้องการค้นหาคำตอบว่าพระสงฆ์ควรหรือไม่ควรจับอาวุธขึ้นมาต่อสู้เพื่อประเทศชาติในยามคับขัน

๒. กองทัพพระสงฆ์ในเกาหลี

เรื่องกองทัพพระสงฆ์ออกรบกับศัตรูของชาติในคาบสมุทรเกาหลีเคยได้รับการกล่าวถึงไว้ในบริบทของพัฒนาการพระพุทธศาสนาสมัยอาณาจักรโคกูรยอว่า กษัตริย์จินในสมัยราชวงศ์ถังส่งกองทัพรุกรานอาณาจักรโคกูรยอ พระสงฆ์ ๓๐,๐๐๐ รูปเข้าช่วยบ้านเมืองทำสงครามจนได้รับชัยชนะ ซึ่งเรื่องนี้นักวิชาการยังไม่สามารถชี้ชัดได้ว่าเรื่องราวดังกล่าวเป็นจริงหรือไม่ เนื่องจากยังไม่พบบันทึกใด ๆ ที่เขียนเกี่ยวกับเรื่องดังกล่าวในช่วงเวลาของอาณาจักรโคกูรยอ^๒

๒.๑ กองทัพพระสงฆ์ในสงครามกับญี่ปุ่น

สมัยอาณาจักรโชซอนได้เกิดสงครามที่เรียกว่า อิมจินแฉรัน (임진왜란) ขึ้นเมื่อเดือนเมษายน ปีคริสต์ศักราช ๑๕๙๒ ซึ่งตรงกับรัชสมัยของพระเจ้าซอนโจ (선조)^๓ กองทัพญี่ปุ่นภายใต้การนำทัพของ

^๒Kim, Young-tae, “Buddhism in the Three Kingdoms”, *The History and Culture of Buddhism in Korea*, The Korean Buddhist Research Institute (ed), (Seoul: Dongkuk University Press, 1993): 45.

^๓พระเจ้าซอนโจ (선조) ทรงเป็นกษัตริย์องค์ที่ ๑๔ แห่งสมัยโชซอน ทรงครองราชสมบัติตั้งแต่ปีคริสต์ศักราช ๑๕๖๗ - ๑๖๐๘

นายพลโทโยโทมิ ฮิเดโยชิ (General Toyotomi Hideyoshi) ได้บุกอาณาจักรโชซอน กองทัพของอาณาจักรโชซอนไม่สามารถต่อต้านข้าศึกผู้รุกรานได้ บ้านเมืองถูกทำลาย ทำให้พระเจ้าซอนโจทรงต้องทรงทิ้งเมืองหลวงแล้วทรงหลบภัยสงครามไปประทับที่เมืองอึยจู (의주) ซึ่งอยู่ทางตอนเหนือของอาณาจักร ช่วงเวลานั้นประชาชนต่างเดือดร้อนกันถ้วนหน้า ทว่าทั้งอาณาจักรเต็มไปด้วยความสับสนอลหม่าน^๔

เมื่อฝ่ายทางการหมดหนทางต่อสู้กับข้าศึก พระคิฮอดังยองคยู (기허당 영규대사) ได้นำพระสงฆ์ ๖๐๐ รูปเข้าต่อสู้กับญี่ปุ่นจนได้รับชัยชนะเป็นครั้งแรกที่ป้อมซองจู (청주성) ซึ่งถือได้ว่าเป็นชัยชนะครั้งแรกในรอบหลายเดือนที่ผ่านมา นับตั้งแต่กองทัพญี่ปุ่นเข้ารุกรานอาณาจักรโชซอน เมื่อพระเจ้าซอนโจทรงทราบข่าวชัยชนะของกองทัพพระสงฆ์ก็จะทรงแต่งตั้งให้พระคิฮอดังยองคยูดำรงตำแหน่งทังซัง (tangsang) และจะทรงถวายรางวัลให้ นำเสียดายที่พระคิฮอดังยองคยูและกองทัพพระสงฆ์ได้ถูกฆ่าตายในสมรภูมิกิมซัน (금산) เสียก่อนที่ท่านจะมีโอกาสเข้ารับการถวายรางวัลจากพระเจ้าซอนโจ พระคิฮอดังยองคยูจึงนับได้ว่าเป็นภิกษุรูปแรกผู้สู้รบและมรณภาพในสงครามครั้งนี้^๕

ในสงครามระหว่างอาณาจักรโชซอนกับกองทัพญี่ปุ่นครั้งนี้ บุคคลสำคัญผู้ได้รับการบันทึกไว้ในประวัติศาสตร์ของเกาหลีคือ พระซอซันฮยุงจอง (서산 대사 휴정) ภิกษุผู้ได้รับการเคารพยกย่องจากพุทธศาสนิกชนจำนวนมาก ท่านเป็นบุคคลผู้ทำให้พระพุทธศาสนาที่กำลังตกอยู่ภายใต้การกดขี่เข้มงวดจากการเมืองให้มีโอกาสได้ดำรงคงอยู่ในเกาหลีจนถึงทุกวันนี้ ท่านมีลูกศิษย์มากมาย เมื่อประเทศชาติมีภัยร้ายแรง ท่านได้จัดตั้งกองทัพพระสงฆ์ขึ้นมาเพื่อต่อสู้กับกองทัพญี่ปุ่น ท่านส่งลูกศิษย์ของท่านไปรบตามสมรภูมิต่าง ๆ ซึ่งพระคิฮอดังยองคยูก็เป็นหนึ่งในลูกศิษย์ที่ท่านส่งไปรบด้วยเช่นกัน และชัยชนะของพระคิฮอดังยองคยูที่ป้อมซองจูนี้เองที่ทำให้พระเจ้าซอนโจทรงขอร้องให้พระซอซันฮยุงจองมาช่วยกู้ชาติ พระซอซันฮยุงจองในวัย ๗๓ ปีจึงได้รับการแต่งตั้งเป็นแม่ทัพของกองทัพพระสงฆ์แห่งอาณาจักรโชซอนอย่างเป็นทางการ พระซอซันฮยุงจองได้ส่งจดหมายถึงพระสงฆ์ทั่วอาณาจักรโชซอน รวมทั้งได้เรียกร้องให้พุทธศาสนิกชนเข้าร่วมต่อสู้กับผู้รุกรานจากญี่ปุ่นด้วย ทำให้มีพระสงฆ์เข้าร่วมกองทัพเป็นจำนวนมาก ท่านและลูกศิษย์ผู้มี

^๔Kwon, Kee-jong, "Buddhism in the Chosŏn Dynasty", *The History and Culture of Buddhism in Korea*, p. 192; Chung, Byung-jo, *History of Korean Buddhism*, (Paju: Jimoondang, 2007): p. 165; Kim Hogarth, Hyun-key, *Syncretism of Buddhism and Shamanism in Korea*, (Seoul: Jimoondang, 2002), p. 144.

^๕Kwon, Kee-jong, "Buddhism in the Chosŏn Dynasty", *The History and Culture of Buddhism in Korea*, p. 192.

ความสามารถในการปฏิบัติธรรม การศึกษา และการเทศนาสั่งสอนประชาชนได้ใช้เวลาร่วม ๗ ปีในการต่อสู้กับศัตรูของชาติ^๖

หากกล่าวถึงพระซอซันฮยุงจองในเรื่องของกองทัพพระสงฆ์แล้ว ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนาของเกาหลีก็อดมิได้ที่จะกล่าวถึงพระซามยองยูจอง (사명 유정대사) ลูกศิษย์ของพระซอซันฮยุงจองผู้มีความบอบช้ำสำคัญคนหนึ่งในสงครามครั้งนี้ พระซามยองยูจองเป็นผู้นำพระสงฆ์ ๘๐๐ รูปเข้าต่อสู้กับศัตรูด้านทิศตะวันออก ท่านได้นำกองทัพพระสงฆ์ยึดป้อมพยองยาง (평양성) คืนจากฝ่ายตรงข้าม ในปีคริสต์ศักราช ๑๕๙๗ ท่านได้นำกำลังพระสงฆ์ ๑,๐๐๐ รูปไปล้อมฐานกำลังของกองทัพญี่ปุ่นซึ่งนำทัพโดยนายพลคาโต คิโยมาสะ (General Kato Kiyomasa) ท่านได้ลอบเข้าไปสืบความลับที่ฐานทัพของกองทัพญี่ปุ่นหลายครั้งหลายครา และท่านทำให้การเจรจาสันติภาพระหว่างอาณาจักรโชซอนกับนายพลคาโต คิโยมาสะบรรลุผล ท่านได้สร้างป้อมปราการหลายแห่ง อีกทั้งยังได้ส่งข้าวและสิ่งจำเป็นในชีวิตประจำวันไปมอบให้แก่ประชาชนราว ๑๐,๐๐๐ คนด้วย นอกจากนี้ พระซามยองยูจองยังได้รับการแต่งตั้งจากพระเจ้าซอนโจให้เป็นทูตเจรจาสันติภาพกับญี่ปุ่นด้วยเหตุผลที่ว่าไม่มีใครเหมาะสมเท่ากับท่านอีกแล้ว เนื่องจากราชสำนักโชซอนหวาดระแวงและกลัวญี่ปุ่นมากจนไม่มีใครกล้าทำหน้าที่ดังกล่าว พระซามยองยูจองได้ไปญี่ปุ่นและเจรจาประสบผลสำเร็จจนทำให้อาณาจักรโชซอนและญี่ปุ่นสามารถกลับมามีความสัมพันธ์ทางการทูตได้อีกครั้ง ท่านได้กลับมาสู่มาตุภูมิพร้อมกับเชลยศึกชาวเกาหลีประมาณ ๓,๐๐๐ คน^๗

๒.๒ กองทัพพระสงฆ์ในสงครามกับจีน

หลังจากสงครามกับกองทัพญี่ปุ่นครั้งดังกล่าวผ่านพ้นไป พระสงฆ์ก็ได้มีโอกาสเข้าไปเกี่ยวข้องกับสงครามอีก ครั้งนี้เป็นสงครามจากการรุกรานของกองทัพจีนในปีคริสต์ศักราช ๑๖๒๗ พระฮอบแบกมยองโจ (허백명조) นำกองทัพพระสงฆ์จำนวน ๔,๐๐๐ รูปเข้าต่อสู้กับผู้รุกรานจนได้รับชัยชนะที่อันจู (안주)^๘ สงครามจากการรุกรานของกองทัพจีนอีกครั้งในเดือนธันวาคม ปีคริสต์ศักราช ๑๖๓๖ ซึ่งตรงกับรัชสมัยของพระเจ้าอินโจ (인조)^๙ สงครามครั้งนี้มีชื่อว่า พยองจาโฮรัน (병자호란) เมื่อเกิดสงครามขึ้นพระเจ้าอินโจทรงลี้ภัยไปอยู่ที่นัมฮันซันซอง (남한산성) ช่วงการทำสงครามก่อนอาณาจักรโชซอนจะประกาศยอมแพ้ พระสงฆ์จำนวนมากได้ต่อสู้กับกองทัพผู้รุกรานด้วยความกล้าหาญ ต่อมา พระพยองกัมกักซอง

^๖Ibid., pp. 192-194.

^๗Ibid., pp. 196-197.

^๘Ibid., p. 199.

^๙พระเจ้าอินโจ (인조) ทรงเป็นกษัตริย์องค์ที่ ๑๖ แห่งสมัยโชซอน ทรงครองราชสมบัติตั้งแต่นั้น

(씩암 각성) ได้จัดตั้งกองทัพพระสงฆ์นามว่า กองทัพขับไล่ความชั่วร้าย (허마군) เพื่อไปขับไล่ผู้รุกราน แต่อย่างไรก็ตาม กองทัพดังกล่าวยังไม่ทันได้รับ พระเจ้าอินโจก็ทรงประกาศยอมแพ้ต่อกองทัพจีนไปเสียก่อน เมื่อเดือนมกราคม ปีคริสต์ศักราช ๑๖๓๗^{๑๐}

ผลจากการเข้าร่วมสงครามเพื่อต่อสู้ผู้รุกรานอาณาจักรของกองทัพพระสงฆ์ทำให้ทางราชการชื่นชมการกระทำของกองทัพพระสงฆ์มากขึ้น ภาพพจน์ของพระสงฆ์ในพระพุทธศาสนาเปลี่ยนแปลงไป ทางราชการหันกลับมาสนับสนุนพระสงฆ์ด้วยการมอบรางวัล และมอบตำแหน่ง รวมไปถึงมอบความรับผิดชอบเกี่ยวกับการพัฒนาและการปกป้องบ้านเมือง^{๑๑} ซึ่งต่างไปจากช่วงก่อนสงครามที่พระสงฆ์และพระพุทธศาสนาถูกกดดันจากลัทธิขงจื้อผ่านนโยบายของทางราชการ

นอกจากทางราชการจะชื่นชมการกระทำของกองทัพพระสงฆ์แล้ว ชาวโซซอนก็รู้สึกชื่นชมและรู้สึกอบอุ่นใจที่พระสงฆ์ไม่ละเลยความเดือดร้อนของประชาชน การช่วยชาติของกองทัพพระสงฆ์ถือเป็นการกระทำเพื่อความสงบสุขและความปลอดภัยของประเทศชาติ ความเสียสละและความกล้าหาญของพระสงฆ์ทำให้ชาวโซซอนสัมผัสถึงธรรมชาติดีอันแท้จริงของพระพุทธศาสนาที่มุ่งขจัดความชั่วร้ายและเพิ่มพูนสิ่งดีงาม ยิ่งไปกว่านั้น กองทัพพระสงฆ์ยังแสดงถึงหลักการที่แนบแน่นมากับพระพุทธศาสนาแบบเกาหลีจากจุดเริ่มต้นที่ว่า จงทำงานเพื่อประชาชนและชาติ (work for the people and the nation)^{๑๒}

๓. เหตุผลสนับสนุนและคัดค้านเรื่องกองทัพพระสงฆ์

เรื่องกองทัพพระสงฆ์ของเกาหลีเป็นประเด็นพระพุทธศาสนากับการทำสงคราม ซึ่งประเด็นจะมุ่งไปที่ผู้กระทำที่เป็นพระสงฆ์เป็นหลักว่า ตามพุทธจริยศาสตร์แล้วพระสงฆ์ควรหรือไม่ควรจับอาวุธขึ้นมาต่อสู้เพื่อประเทศชาติในยามคับขัน โดยนำเรื่องกองทัพพระสงฆ์ในเกาหลีมาเพื่อให้เป็นตัวอย่างว่า ถ้าต่อไปในอนาคตเกิดกองทัพพระสงฆ์ขึ้นอีก เราจะมองเรื่องนี้ตามพุทธจริยศาสตร์อย่างไร

ประเด็นที่ตั้งมานี้มองได้หลายมุม มุมแรกคือมุมมองความคิดเห็นของฝ่ายที่เห็นด้วยว่าพระสงฆ์ไม่ควรเข้าไปยุ่งกับการทำสงครามไม่ว่าจะด้วยความจำเป็นใดก็ตาม เพราะพระพุทธศาสนามีจุดยืนเรื่องการไม่ฆ่าคน ซึ่งต่างจากสงครามที่เกี่ยวข้องกับการฆ่าคน ดังนั้น เมื่อนำเอาเกณฑ์ตัดสินตามหลักพุทธจริยศาสตร์มาใช้พิจารณาประเด็นนี้จะพบว่า การกระทำสงครามของพระสงฆ์เป็นการละเมิดพระวินัย ทั้งพระวินัย

^{๑๐}Ibid., pp. 197-198.

^{๑๑}Ibid., pp. 200-201.

^{๑๒}Ibid., p. 195.

ของเถรวาท พระวินัยของมหាយาน และสิกขาบทพระโพธิสัตว์ระดับครุกาบัติ^{๑๓} ซึ่งกำหนดโทษหนักขึ้น ปาราชิกสำหรับการฆ่ามนุษย์ ดังบัญญัติไว้ในพระไตรปิฎกที่ว่า “ก็ ภิกษุใดจงใจพรากกายมนุษย์จากชีวิต หรือแสวงหาคัสตราอันจะพรากกายมนุษย์นั้น แม้ภิกษุนี้ก็เป็นปาราชิก หาสังวาสมิได้”^{๑๔} นอกจากนี้ พระวินัยในพระพุทธศาสนายังกำหนดโทษที่เบาลงมาสำหรับการกระทำที่เข้าไปเกี่ยวข้องกับสงคราม เช่น กรณีภิกษุไปตุงกระบวนทัพที่จะไปรบ กรณีภิกษุไปอยู่ในกองทัพเกินสามคืน กรณีภิกษุไปยังสนามรบ ที่พักพล ที่จัดทัพ ยิ่งไปกว่านั้น แม้ภิกษุเข้าไปเกี่ยวข้องกับอาวุธก็ยังคงมีความผิด

นอกจากพระสงฆ์ที่ทำสงครามจะละเมิดพระวินัยแล้ว การกระทำของพระสงฆ์ดังกล่าวยังละเมิดหลักธรรมเรื่องความเมตตากรณอีกด้วย พระพุทธศาสนาได้รับการยกย่องว่าเป็นศาสนาแห่งความเมตตากรณา การมีความรักต่อตนเองและผู้อื่นตลอดจนถึงการช่วยเหลือผู้อื่นเมื่อเขาตกทุกข์ได้ยาก จะช่วยทำให้มนุษย์มีจิตใจอ่อนโยน มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน สังคมเกิดความสงบสุข การเช่นฆ่าเป็นศัตรูกันก็ย่อมจะไม่เกิดขึ้นได้โดยง่าย ความเมตตากรณานี้ได้รับการบัญญัติให้เป็นธรรมข้อแรกของเบญจธรรม ซึ่งเป็นคุณธรรมที่ช่วยให้การรักษาเบญจศีลสมบูรณ์ขึ้น พุทธศาสนิกชนทั้งพระสงฆ์และคฤหัสถ์จึงควรประพฤติตนให้มีความเมตตากรณาเพื่อให้สังคมเกิดสันติสุข ดังนั้น การที่พระสงฆ์ทำสงครามย่อมถือว่าเป็นการละเมิดธรรมเรื่องความเมตตากรณาอย่างชัดเจน

จากเหตุผลข้างต้นทำให้เกิดข้อสรุปว่า พระสงฆ์ไม่ควรทำสงครามเพราะเป็นเรื่องผิดศีลธรรม ทั้งจากการละเมิดพระวินัยเรื่องการฆ่าสัตว์ตัดชีวิตและการละเมิดหลักธรรมเรื่องความเมตตากรณา

ความเห็นของฝ่ายแรกถูกมองจากความเห็นของอีกฝ่ายว่าเป็นความเห็นอคติเชิงพุทธหรือความเห็นแบบโลกุตระ พระสงฆ์ไม่ได้เป็นมนุษย์กลุ่มเดียวในโลก พระสงฆ์ต้องอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคม ซึ่งไม่ควรจะทอดทิ้งให้สมาชิกคนอื่นในสังคมต้องเผชิญกับความทุกข์ตามลำพัง ในทางตรงกันข้ามพระสงฆ์ควรร่วมทุกข์ร่วมสุขกับคนอื่น ๆ ในสังคมในฐานะกัลยาณมิตรของคนในสังคม ความเห็นของฝ่ายหลังนี้จะมองเชิงความเป็นจริงที่เกิดขึ้นหรือความเห็นแบบโลกียะ โดยมองว่าแม้พระพุทธศาสนาจะมีหลักการเรื่องการไม่เบียดเบียนชีวิตของมนุษย์ แต่ชาวพุทธจำนวนไม่น้อยต้องเข้าไปเกี่ยวข้องกับสงคราม เช่น ประเทศที่มีประชากรนับถือพระพุทธศาสนาก็มีกองทัพเพื่อปกป้องอธิปไตยของชาติ ชาวพุทธจำนวนมากต้องเป็นทหารเพราะเป็นหน้าที่พลเมือง ซึ่งแน่นอนที่สุดว่าการเป็นทหารก็อาจจะต้องมีการฆ่าฟันเข้าศึกศัตรู บางประเทศอย่างประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ก็มีกองทัพพระสงฆ์และทหารพระสงฆ์เกิดขึ้นในประวัติศาสตร์ จะ

^{๑๓}เสฐียร พันธรั้งซี, *พุทธศาสนามหายาน*, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์สุภาพใจ, ๒๕๔๓), หน้า ๑๕๙ และ ๑๘๙.

^{๑๔}วิ.มหา. (ไทย) ๑/๑๖๗/๑๓๙.

เห็นได้ว่าชาวพุทธทั้งคฤหัสถ์และพระสงฆ์ต่างก็มีโอกาสเกี่ยวข้องกับการทำสงครามได้ ด้วยเหตุผลดังกล่าวข้างต้น การที่พระสงฆ์ทำสงครามจึงเป็นการกระทำที่ควร เนื่องจากเป็นการกระทำเฉพาะกิจ ถูกฉฉิน และเป็นการกระทำเพื่อให้สังคมส่วนรวมเข้าสู่ภาวะปกติโดยเร็ว

ตามหลักการของพระพุทธศาสนาแล้ว การทำสงครามของพระสงฆ์เป็นการกระทำผิด และไม่ควรรู้ แต่เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในประวัติศาสตร์โดยเฉพาะอย่างยิ่งในจีน ญี่ปุ่น และเกาหลีเป็นสิ่งที่ทำให้คนรุ่นหลังจะต้องหันกลับมาคิดวิเคราะห์หว่า แท้ที่จริงแล้วสังคมพุทธมีพื้นที่ให้กับกองทัพพระสงฆ์หรือไม่อย่างไร ซึ่งก่อนที่เราจะตัดสินว่ากองทัพพระสงฆ์กับการทำสงครามเป็นสิ่งที่พุทธศาสนิกชนจะยอมรับได้หรือไม่นั้น เราจำเป็นต้องหาเหตุผลความชอบธรรมที่จะให้พระสงฆ์ทำสงครามที่เรียกกันว่า “สงครามที่เป็นธรรม” กันเสียก่อน

สงครามที่เป็นธรรม (Just war) เป็นแนวคิดของนักบุญออกัสติน (Saint Augustine) และแนวคิดนี้ได้รับการพัฒนาต่อยอดจากนักบุญโธมัส อควไนนัส (Saint Thomas Aquinas) จนเป็นหลักการของสงครามที่เป็นธรรม (Principles of the just war) ที่ว่า สงครามจะเป็นไปด้วยความชอบธรรมได้จะต้องพิจารณาเรื่องความชอบธรรมในการเข้าสู่สงครามและความชอบธรรมในการทำสงคราม ดังจะกล่าวต่อไปนี้

๑. ความชอบธรรมในการเข้าสู่สงคราม (Jus ad bellum) ประกอบด้วยผู้มีอำนาจโดยชอบธรรม (Legitimate Authority) มีสาเหตุอันชอบธรรม (Just Cause) ใช้เป็นมาตรการสุดท้าย (Last Resort) ด้วยความหวังที่จะได้ชัยชนะ (Reasonable Chance of Success) และเพื่อจุดมุ่งหมายที่ชอบธรรม (Just Goal) คือ สันติภาพ
๒. ความชอบธรรมในการทำสงคราม (Jus in bello) ประกอบด้วยระดับความรุนแรง (Proportionality) ที่ใช้ในสงครามจะต้องสมน้ำสมเนื้อกับภัยสงครามที่ประสบ และมีการแยกแยะความแตกต่าง (Discrimination) กล่าวคือ ผู้ทำสงครามต้องแยกแยะระหว่างพลเรือนกับทหารฝ่ายตรงข้าม เพื่อหลีกเลี่ยงการฆ่าพลเรือน^{๑๕}

หลักการของสงครามที่เป็นธรรมข้างต้นเป็นผลมาจากความขัดแย้งระหว่างชาวคริสต์กับชาวมุสลิมจนทำให้เกิดสงครามระหว่างศาสนาเกิดขึ้น ซึ่งการทำสงครามทำให้ผู้ทำสงครามในฐานะตัวแทนของศาสนาจำเป็นต้องเรียกร้องหาความเป็นธรรมในการทำสงครามมาเป็นเหตุผลสนับสนุนให้ผู้ทำสงครามรู้สึกว่าการทำสงครามครั้งนั้นเป็นความชอบธรรมที่ศาสนาและสังคมจะพึงยอมรับได้อย่างไม่ตะขิดตะขวง

---

^{๑๕}Keown, Damien, *Buddhist Ethics: A Very Short Introduction*, (Oxford: Oxford University Press, 2005), p. 80.

ใจ ต่อมาหลักการทำสงครามที่เป็นธรรมก็ถูกนำมาใช้วิเคราะห์การทำสงครามในที่อื่น ๆ ซึ่งอาจจะเกี่ยว และ/หรือไม่เกี่ยวกับประเด็นทางศาสนาเหมือนสงครามต้นกำเนิดเรื่องสงครามที่เป็นธรรม

สำหรับพระพุทธศาสนานั้น นักวิชาการอย่างแซลลี บี. คิง แสดงความเห็นเรื่องสงครามที่เป็นธรรมว่า ในพระพุทธศาสนาไม่เคยมีการบันทึกเรื่องทฤษฎีความชอบธรรมของสงครามอย่างจริงจังเป็นลายลักษณ์อักษร นั่นเป็นเพราะคำสอนหลักของพระพุทธศาสนาเรื่องกรรมทำให้ทฤษฎีความชอบธรรมของสงครามในพระพุทธศาสนาเป็นไปได้ไม่ได้ เนื่องจากการฆ่าคนเป็นการละเมิดศีลข้อแรก และทำให้ผู้กระทำได้รับผลกรรมชั่วตามมา พระพุทธเจ้าก็ทรงสอนเอาไว้ในสังยุตตนิกายว่า ทหารที่รบเพื่อฆ่าคนอื่นแล้วตัวเองต้องตายลงในระหว่างการสู้รบ ทหารนั้นจะไปเกิดใหม่ใน “นรกที่เต็มไปด้วยการเข่นฆ่า” แสดงว่าผลกรรมยังเป็นอุปสรรคสำคัญต่อทฤษฎีสงครามที่เป็นธรรม^{๑๖} แต่แซลลี บี. คิงก็มีความเห็นว่า ในบางกรณีก็ไม่สามารถชี้ชัดว่าพระพุทธศาสนาปฏิเสธสงครามที่เป็นธรรม เนื่องจากชาวพุทธมีโอกาสเกี่ยวข้องกับสงคราม การเห็นความจำเป็นของการป้องกันตัวเองทำให้ชาวพุทธสามารถให้การยอมรับทางศีลธรรมอย่างจำกัดแก่การยอมรับการใช้ความรุนแรงเพื่อการปกป้องได้^{๑๗} ความเห็นของแซลลี บี. คิง เป็นในทางเดียวกับดวงเด่น นุเรมรัมย์ ผู้วิจัยเกี่ยวกับพุทธจริยศาสตร์กับแนวคิดเรื่องสงครามที่เป็นธรรมจากเอกสารเชิงประวัติศาสตร์ว่า เรายังไม่สามารถยืนยันได้ว่ามีการทำสงครามที่เป็นธรรมในพระพุทธศาสนา แต่บางเหตุการณ์ในพระพุทธศาสนาอาจเกี่ยวข้องกับสงครามที่เป็นธรรมได้ ซึ่งสงครามจะถือว่ามีความเป็นธรรมในการปฏิบัติได้ก็ต่อเมื่อผู้กระทำมีเจตนาที่ไม่เบียดเบียนมุ่งร้ายห่างไกลจากอกุศลมูลและจะต้องใช้สติปัญญาประกอบด้วย^{๑๘}

อย่างไรก็ตาม งานวิจัยของพระมหาสมบุรณ์ วุฑฒิโกโร (พรรณา) พบว่าในคัมภีร์มหาวงศ์ของลังกามีข้อความบางส่วนที่ยอมรับสงครามที่ในงานวิจัยเรียกว่าสงครามที่ยุติธรรม อีกทั้งคัมภีร์มหาปรินิรวาณสูตร และอุปายเภคัลยสูตรของพระพุทธศาสนาเมหายนก็ปรากฏความคิดเรื่องการทำสงครามที่

^{๑๖}แซลลี บี. คิง, “พุทธศาสนากับสงคราม”, ใน *จิตวิญญาณเพื่อสังคม*, หน้า ๓๐๕-๓๐๗.

^{๑๗}เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓๑๑-๓๑๒.

^{๑๘}ดวงเด่น นุเรมรัมย์, “พุทธจริยศาสตร์กับแนวคิดเรื่องสงครามที่เป็นธรรม: กรณีศึกษาพรรณนะของนักวิชาการในบริบทสังคมไทยร่วมสมัย”, *วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๕๕), หน้าบทคัดย่อ.

ยุติธรรมไว้ โดยอนุญาตให้ชาวพุทธสามารถทำสงครามเพื่อปกป้องประเทศ ศาสนา และประชาชนเพื่อให้รอดพ้นจากการกระทำของผู้รุกรานผู้ปราศจากคุณธรรมได้^{๑๔}

จากความคิดเห็นของนักวิชาการเกี่ยวกับพระพุทธศาสนากับการทำสงครามที่เป็นธรรมอาจจะทำให้ประเด็นพระสงฆ์จับอาวุธขึ้นมาต่อสู้เพื่อประเทศชาติในยามคับขันว่าเป็นการกระทำที่ควรหรือไม่ควร ดูเหมือนมีคำตอบรองรับอยู่แล้ว แต่ก็ยังมีอาจด่วนสรุปได้แน่ชัดอย่างแท้จริง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในแวดวงวิชาการพระพุทธศาสนาเถรวาทและพระพุทธศาสนาเถรวาท อย่างไรก็ตาม เกณฑ์ตัดสินทางพุทธจริยศาสตร์ก็น่าจะสามารถช่วยตอบคำถามประเด็นนี้ได้ในระดับหนึ่งเช่นกัน

๔. เกณฑ์ตัดสินทางพุทธจริยศาสตร์เรื่องกองทัพพระสงฆ์

งานศึกษาเรื่องกองทัพพระสงฆ์ตามพุทธจริยศาสตร์นี้ได้ตั้งประเด็นที่ต้องการค้นหาคำตอบว่า พระสงฆ์ควรจับอาวุธขึ้นมาต่อสู้เพื่อประเทศชาติในยามคับขันหรือไม่ ซึ่งประเด็นนี้มีความเห็นออกเป็นสองทางคือ พระสงฆ์ไม่ควรจับอาวุธขึ้นมาต่อสู้กับใครก็ตามและไม่ว่าในสถานการณ์ใดก็ตาม และพระสงฆ์ควรจับอาวุธขึ้นมาต่อสู้เพื่อประเทศชาติในยามคับขัน

๔.๑ เกณฑ์ตัดสินทางพุทธจริยศาสตร์เพื่อสนับสนุนว่าพระสงฆ์ไม่ควรจับอาวุธขึ้นมาต่อสู้กับใครก็ตามและไม่ว่าในสถานการณ์ใดก็ตาม ได้แก่ หลักพระธรรมวินัย

หากพระสงฆ์ทำสงครามก็หมายความว่าพระสงฆ์จะต้องเข้าไปเกี่ยวข้องกับการฆ่ามนุษย์ และการใช้อาวุธเพื่อการฆ่ามนุษย์ ซึ่งเป็นการทำลายศีลธรรมด้วยการละเมิดพระวินัยในพระพุทธศาสนาเถรวาทและการละเมิดพระวินัยโพธิสัตว์ของพระพุทธศาสนาเถรวาท รวมถึงเป็นการละเมิดหลักธรรมเรื่องความเมตตากรุณาและอวิหิงสาด้วย

พระสงฆ์ทำสงครามเป็นการละเมิดพระวินัยของพระพุทธศาสนาเถรวาท ต้องอาบัติปาราชิก สิกขาบทห้ามฆ่ามนุษย์หรือแสวงหาศาสตราอันจะนำไปสู่ความตายแก่ร่างกายมนุษย์ เมื่อพระพุทธเจ้าทรงทราบว่ามีภิกษุจำนวนหนึ่งฆ่าตัวตายเอง และใช้ผู้อื่นให้ฆ่าตัวเอง พระพุทธองค์ได้ทรงดำหนิว่า “ภิกษุทั้งหลาย การกระทำของภิกษุเหล่านั้น ไม่สมควร ไม่คล้อยตาม ไม่เหมาะสม ไม่ใช่กิจของสมณะ ใช้ไม่ได้ ไม่ควรทำ โฉนภิกษุเหล่านั้น จึงฆ่าตัวตายเองบ้าง ใช้กันและให้ฆ่าบ้าง บางกลุ่มพากันเข้าไปหาตาเถรมคคัลลทิกกะ บอกว่า ‘ขอโอกาสหน่อยเถิด ท่านช่วยฆ่าพวกอาตมาที่เกิด บาตรและจีวรนี้จักเป็นของท่าน’ บางเล่าภิกษุทั้งหลายการกระทำอย่างนี้ มิได้ทำคนที่ยังไม่เสื่อมใสให้เสื่อมใส...” จากนั้นจึงทรงบัญญัติสิกขาบทว่า

^{๑๔}พระมหาสมบุรณ์ วุฑฒิกโร (พรรณา), “พระสงฆ์กับสงครามที่ยุติธรรม”, วารสารพุทธศาสนศึกษา, ปีที่ ๒๒ ฉบับที่ ๑ (มกราคม-เมษายน ๒๕๕๘): ๑๓.

“ก็ ภิกษุใดจงใจพรากรากกายมนุษย์จากชีวิต หรือแสวงหาศีลตราอันจะพรากรากกายมนุษย์นั้น แม้ภิกษุนี้ก็เป็น ปาราชิก หาสังวาสมิได้”^{๒๐}

นอกจากนั้น การที่พระสงฆ์ทำสงครามยังเป็นการละเมิดพระวินัย ทำให้ต้องอาบัติปาราชิก สิกขาบทแล้ว พระสงฆ์ยังต้องอาบัติปาจิตตีย์สิกขาบทอีก ๓ สิกขาบท ได้แก่

ก. อาบัติปาจิตตีย์สิกขาบทห้ามไปดุกองทัพที่เคลื่อนขบวนออกรบ จากเหตุการณ์ที่พวกภิกษุ ฉัพพัคคีย์ไปดุกองทัพของพระเจ้าปเสนทิโกศลที่กำลังเคลื่อนขบวนออกรบ ภิกษุอื่นได้ยืมพวกทหารตำหนิ พวกภิกษุฉัพพัคคีย์เหล่านั้น จึงไปกราบทูลพระพุทธเจ้า พระพุทธองค์ทรงตำหนิว่า “...โมฆบุรุษทั้งหลาย ไฉนพวกเธอจึงไปดุกองทัพที่เคลื่อนขบวนออกรบเล่า โมฆบุรุษทั้งหลาย การกระทำอย่างนี้ มิได้ทำคนที่ยังไม่เลื่อมใสให้เลื่อมใส หรือทำคนที่เลื่อมใสอยู่แล้วให้เลื่อมใสยิ่งขึ้นได้เลย...” เหตุการณ์ดังกล่าวจึงเป็นที่มา ของพระบัญญัติที่ว่า “ก็ ภิกษุใดไปดุกองทัพที่เคลื่อนขบวนออกรบ ต้องอาบัติปาจิตตีย์”^{๒๑}

ข. อาบัติปาจิตตีย์สิกขาบทห้ามพักอยู่ในกองทัพเกินสามคืน จากเหตุการณ์ที่พวกภิกษุฉัพพัคคีย์มีธุระต้องเดินผ่านกองทัพและได้พักแรมอยู่ในกองทัพเกินสามคืน ภิกษุอื่นได้ยืมพวกทหารตำหนิพวก ภิกษุฉัพพัคคีย์เหล่านั้น จึงไปกราบทูลพระพุทธเจ้า พระพุทธองค์ทรงตำหนิว่า “...โมฆบุรุษทั้งหลาย ไฉน พวกเธอจึงพักแรมอยู่ในกองทัพเกิน ๓ ราตรีเล่า โมฆบุรุษทั้งหลาย การกระทำอย่างนี้ มิได้ทำคนที่ยังไม่ เลื่อมใสให้เลื่อมใส หรือทำคนที่เลื่อมใสอยู่แล้วให้เลื่อมใสยิ่งขึ้นได้เลย...” เหตุการณ์ดังกล่าวจึงเป็นที่มาของ พระบัญญัติที่ว่า “ก็ เมื่อภิกษุมีเหตุผลจำเป็นต้องไปในกองทัพ ภิกษุนั้นพึงพักแรมอยู่ในกองทัพได้เพียง ๒-๓ คืน ถ้าพักแรมอยู่เกินกำหนดนั้น ต้องอาบัติปาจิตตีย์”^{๒๒}

ค. อาบัติปาจิตตีย์สิกขาบทห้ามดูเขารบกันเมื่อมีกิจจำเป็นไปในกองทัพ จากเหตุการณ์ที่พวก ภิกษุฉัพพัคคีย์ที่พักแรมอยู่ในกองทัพ ๒-๓ คืนได้ไปที่สนามรบ ที่พักพลทหาร สถานที่จัดขบวนทัพ ไปดู กองทัพที่จัดเป็นขบวนแล้ว จนทำให้ภิกษุฉัพพัคคีย์ผู้ไปที่สนามรบรูปหนึ่งถูกยิงด้วยลูกศร ภิกษุอื่นได้ยืม พวกทหารตำหนิพวกภิกษุฉัพพัคคีย์เหล่านั้น จึงไปกราบทูลพระพุทธเจ้า พระพุทธองค์ทรงตำหนิว่า “...โมฆ บุรุษทั้งหลาย ไฉนพวกเธอจึงเที่ยวไปดูสนามรบเล่า โมฆบุรุษทั้งหลาย การกระทำอย่างนี้ มิได้ทำคนที่ยังไม่ เลื่อมใสให้เลื่อมใส หรือทำคนที่เลื่อมใสอยู่แล้วให้เลื่อมใสยิ่งขึ้นได้เลย...” เหตุการณ์ดังกล่าวจึงเป็นที่มาของ

^{๒๐}วิ. มหา. (ไทย) ๑/๑๖๗/๑๓๘-๑๓๙.

^{๒๑}วิ. มหา. (ไทย) ๒/๓๑๑/๔๕๑-๔๕๒.

^{๒๒}วิ. มหา. (ไทย) ๒/๓๑๗-๓๑๘/๔๕๕-๔๕๖.

พระบัญญัติที่ว่า “ถ้าภิกษุพักอยู่ในกองทัพ ๒-๓ คืน เทียวไปในสนามรบก็ดี ที่พักพลก็ดี ที่จัดขบวนทัพก็ดี ไปดูกองทัพที่จัดเป็นขบวนแล้วก็ดี ต้องอาบัติปาจิตตีย์”^{๒๓}

ยิ่งไปกว่านั้น พระสงฆ์ผู้เกี่ยวข้องกับการออกรบยังต้องอาบัติทุกกฏเรื่องประพฤตินี้ไม่เหมาะสม คือ การหัตถิงธนู การหัตถเพลงอาวุธ จากเหตุการณ์ที่พวกภิกษุฆฬัพคคีย์ประพฤตินี้ไม่เหมาะสมเรื่องต่าง ๆ รวมถึงเรื่องการหัตถิงธนูและการหัตถเพลงอาวุธ ภิกษุทั้งหลายจึงนำเรื่องนี้ไปกราบทูลพระพุทธเจ้าให้ทรงทราบ พระพุทธองค์จึงรับสั่งว่า “ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุไม่พึงประพฤตินี้ไม่เหมาะสม รูปใดประพฤตินี้ ต้องอาบัติทุกกฏ”^{๒๔}

นอกจากพระสงฆ์ทำสงครามจะมีความผิดต้องอาบัติปาราชิก อาบัติปาจิตตีย์ และอาบัติทุกกฏแล้ว การเข้าไปเกี่ยวข้องกับอาวุธที่ใช้ทำสงครามก็เป็นความผิดต่อภิกษุสมาจาร^{๒๕} เรื่องการแต่ต้องวัตถุณามาสา คือ ศัสตราวุธชนิดต่าง ๆ ที่เป็นเครื่องทำร้ายชีวิตและร่างกาย ซึ่งการจับหรือแต่ต้องวัตถุณามาสนี้ ไม่ได้กล่าวโดยตรงในบาลี พระอรธกถาจารย์ได้เทียบเคียงไว้ในวินิตวัตถุ คือ เรื่องเทียบสำหรับตัดสินอาบัติบ้าง ในที่อื่นบ้าง วางธรรมเนียมไว้บ้าง ซึ่งเป็นการสมควรอยู่ ยกตัวอย่าง ภิกษุผู้เว้นจากการฆ่าสัตว์ จะจับศัสตราวุธก็จะดูน่าเกลียด เพราะอาวุธเป็นสิ่งของที่ภิกษุไม่ควรจับหรือแต่ต้อง^{๒๖}

กองทัพพระสงฆ์เป็นการกระทำที่เข้าข่ายละเมิดพระวินัยโพธิสตร์ของพระพุทธศาสนาหายาน ต้องอาบัติครุกาบัติสิกขาบทห้าฆ่าชีวิตมนุษย์ให้ตายด้วยมือตนเอง ใช้อื่นกระทำ หรือเป็นใจสมรู้ตลอดจนฆ่าชีวิตสัตว์เล็กใหญ่ให้ตาย ต้องสถานโทษหนัก^{๒๗}

การเข้าไปเกี่ยวข้องกับการทำสงครามทำให้พระสงฆ์มีโอกาสที่จะเป็นผู้ต้องอาบัติลหุกาบัติสิกขาบท ๕ สิกขาบท ดังนี้

- ก. อาบัติลหุกาบัติสิกขาบทห้าเก็บอาวุธสำหรับฆ่ามนุษย์หรือสัตว์ไว้ในครอบครอง^{๒๘}
- ข. อาบัติลหุกาบัติสิกขาบทห้าซื้อขายอาวุธสำหรับฆ่ามนุษย์และสัตว์^{๒๙}

^{๒๓}วิ.มหา. (ไทย) ๒/๓๒๒-๓๒๓/๔๕๘-๔๕๙.

^{๒๔}วิ.จ. (ไทย) ๗/๒๙๓/๗๘-๘๐.

^{๒๕}ภิกษุสมาจาร หมายถึง ความประพฤติดีงามที่ประณีตยิ่งขึ้นไป ขนบธรรมเนียมเพื่อความประพฤติดีงามยิ่งขึ้นไปของพระภิกษุ (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์, หน้า ๓๘๑.)

^{๒๖}นักรธรรมโท-วินัยมุข เล่ม ๒, ไม่ปรากฏสถานที่พิมพ์: ไม่ปรากฏปีที่พิมพ์, หน้า ๗๐-๗๑.

^{๒๗}ธีรยุทธ สุนทร, พุทธศาสนายานในประเทศไทย จินนิกายและอนันนิกาย, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๐), หน้า ๑๔๕.

^{๒๘}เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๔๖.

^{๒๙}เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๔๗.

- ค. อาบัติลหุกาบัติสิกขาบทห้ามไปดูกระบวนทัพที่เขายกไปเพื่อจะรบกัน ต้องปาจิตตีย์
เว้นไว้แต่จะมีเหตุ^{๓๐}
- ง. อาบัติลหุกาบัติสิกขาบทห้ามภิกษุที่มีเหตุต้องไปในกองทัพอยู่ในกองทัพเกินสามวัน
มิฉะนั้นต้องปาจิตตีย์^{๓๑}
- จ. อาบัติลหุกาบัติสิกขาบทห้ามภิกษุระหว่างอยู่ในกองทัพสามวันไปสู่สนามรบ ไปสู่ที่
พักพล ไปสู่ที่จัดกระบวนทัพ ไปดูช้าง ม้า รถ พลเดินจัดกระบวนเป็นกอง ๆ มิฉะนั้น
ต้องปาจิตตีย์^{๓๒}

กรณีพระสงฆ์จับอาวุธขึ้นต่อสู้เพื่อทำสงครามเป็นการกระทำที่ละเมิดหลักธรรมใน
พระพุทธศาสนาเรื่องเมตตากรุณา และเรื่องอวิหิงสาหรือความไม่เบียดเบียน พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาที่
สอนเรื่องความรักและการช่วยเหลือเพื่อนร่วมโลก เมื่อชาวพุทธรับเอาหลักธรรมนี้มาใช้ก็ย่อมจะไม่ไป
เบียดเบียนชีวิตผู้อื่น พระสงฆ์ในฐานะเป็นสาวกของพระพุทธเจ้าย่อมต้องมีจิตสำนึกถึงเรื่องดังกล่าวดีกว่า
คนที่ไม่ได้รับการอบรมสั่งสอนทางพระพุทธศาสนาเลย อีกทั้งพระสงฆ์ยังต้องเป็นผู้นำหรือเป็นแบบอย่าง
ของการปฏิบัติปฏิบัติชอบในเรื่องเมตตากรุณาและอวิหิงสา เพื่อให้คนในสังคมได้เรียนรู้ เลียนแบบ และ
ปฏิบัติตามอย่างสม่ำเสมอ เพราะผลการปฏิบัติในระยะยาวจะช่วยให้สังคมน่าอยู่ สังคมสงบ และเป็น
สังคมที่ปราศจากการรบราถต่อสู้กันที่สุดในที่สุด กรณีของกองทัพพระสงฆ์นี้ไม่ว่าจะพิจารณาจากมุมมองของ
พระพุทธศาสนาเถรวาทหรือพระพุทธศาสนาฝ่ายนิกาย โดยหลักแล้วการกระทำของพระสงฆ์ถือได้ว่าเข้า
ข่ายละเมิดหลักธรรมเรื่องความเมตตากรุณาและอวิหิงสาอย่างชัดเจน

**๔.๒ เกณฑ์ตัดสินทางพุทธจริยศาสตร์เพื่อให้เหตุผลว่าพระสงฆ์ควรจับอาวุธขึ้นมาต่อสู้เพื่อ
ประเทศชาติในยามคับขัน ได้แก่ หลักธรรมเรื่องความเสียสละ ประโยชน์ที่มุ่งหมาย อุดมการณ์พระ
โพธิสัตว์ และกุศโลบาย**

หลักธรรมเรื่องความเสียสละเป็นหลักธรรมหนึ่งในพระพุทธศาสนาที่สอนให้ทุกคนรู้จักการ
เสียสละ เมื่อถึงคราวบ้านเมืองคับขันพระสงฆ์ในฐานะสมาชิกของสังคม ในฐานะกัลยาณมิตรของคฤหัสถ์
และในฐานะผู้ปฏิบัติธรรมก็ควรรู้จักการเสียสละ ไม่น่าจะเป็นแรงงาน ความรู้ความสามารถ และสิกขาบท
เพื่อจัดการความไม่ยุติธรรมหรือสิ่งชั่วร้ายที่เกิดขึ้นในบ้านเมือง

^{๓๐}เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๘๑.

^{๓๑}อ้างแล้ว.

^{๓๒}อ้างแล้ว.

นอกจากเรื่องความเสียสละแล้ว เกณฑ์ตัดสินถัดไปก็คือ เป้าหมายหรือประโยชน์ที่มุ่งหมายที่เรียกว่า อรรถ ๓ อันประกอบด้วย ประโยชน์ตน ประโยชน์ผู้อื่น และประโยชน์ทั้งสองฝ่าย ถ้าการที่พระสงฆ์ทำสงครามจะเอื้อให้เกิดประโยชน์ตามอรรถ ๓ แล้ว การทำสงครามนั้น ๆ ก็น่าจะมีความชอบธรรมเกิดขึ้น พระสงฆ์ทำสงครามเอื้อประโยชน์ที่เห็นได้ชัดคือ ประโยชน์ของคนหมู่มาก ประโยชน์ของบ้านเมือง ซึ่งถือว่าเป็นประโยชน์ของผู้อื่น สำหรับประโยชน์ตนก็คือ ประโยชน์เรื่องการได้ช่วยเหลือคนที่กำลังเดือดร้อน การได้ปฏิบัติธรรมจากการทำงานเพื่อสังคมเรื่องความเมตตาการุณา

หากประเทศชาติตกอยู่ในภาวะคับขันแล้วพระสงฆ์ยังไม่คิดจะทำอะไรให้เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม ท้ายที่สุดแล้ว พระสงฆ์และพระพุทธศาสนาอาจจะไม่มีที่ยืนในสังคมก็ได้ พระสงฆ์ในประเทศที่นับถือพระพุทธศาสนานิกายมหายานจึงตัดสินใจลุกขึ้นมาจับอาวุธขึ้นต่อสู้ผู้รุกรานเนื่องมาจากแนวคิดอุดมการณ์พระโพธิสัตว์เรื่องความเมตตาการุณา ซึ่งเป็นคุณสมบัติสำคัญและเป็นที่มาแห่งคุณธรรมอื่น ๆ ของบุคคลที่เป็นพระโพธิสัตว์ พระโพธิสัตว์ย่อมจะเป็นผู้เห็นประโยชน์ของส่วนรวมเป็นสำคัญ ดังนั้นจึงไม่น่าแปลกใจที่พระโพธิสัตว์จะให้ความเมตตาการุณาต่อสัตว์โลก ยอมเสียสละได้แม้แต่ชีวิตตนเอง เพื่อช่วยสัตว์ทั้งหลายให้พ้นทุกข์ ในกรณีนี้พระสงฆ์แสดงความรักและความปรารถนาให้ชาวโซซอนมีความสุข รวมถึงยังมีความสงสารคิดจะช่วยให้ชาวโซซอนพ้นทุกข์จากการรุกรานของกองทัพศัตรู

การต่อสู้ผู้รุกรานของพระสงฆ์ทำให้เห็นถึงอุดมการณ์พระโพธิสัตว์เรื่องการให้ทานและศีลซึ่งอยู่ในบารมี ๖ พระโพธิสัตว์จะต้องรู้จักการให้ซึ่งมีรากฐานอยู่บนความเมตตาการุณา ทานในที่นี้หมายถึงการให้ทุกสิ่งทุกอย่างเพื่อประโยชน์แก่คนอื่น พระโพธิสัตว์ควรพร้อมที่จะสละอวัยวะและ/หรือพรหมจรรย์ที่ตนเองประพฤติมาเป็นเวลานานเพราะความสงสารสัตว์โลก ยิ่งกว่านั้น พระโพธิสัตว์สามารถละเมิดศีลบางข้อหรือทั้งหมดได้ ถ้าการละเมิดนั้นอยู่บนพื้นฐานแห่งความเมตตาการุณาปรารถนาให้ผู้อื่นพ้นจากความชั่ว พระโพธิสัตว์จึงอาจมาบุคคลผู้กำลังจะฆ่าผู้อื่นได้ด้วยความคิดที่ว่า แม้กรรมชั่วจะทำให้ข้าพเจ้าต้องไปเกิดในนรกก็ไม่ใช่เรื่องสำคัญ เพราะว่าข้าพเจ้ากำลังช่วยเหลือผู้อื่นให้รอดพ้นจากทุกข์ในนรก^{๓๓} ในกรณีนี้กองทัพพระสงฆ์พร้อมที่จะสละชีพเพื่อชาติ ในขณะที่เดียวกันก็พร้อมที่จะตกรกแทนทหารญี่ปุ่นด้วยการยอมทำบาปเสียเอง

นอกจากนี้ การเข้าร่วมทำสงครามของพระสงฆ์ยังเป็นการปฏิบัติมหาปณิธาน ๔ ในส่วนของการโปรดสัตว์ทั้งหลายให้พ้นทุกข์ กล่าวคือ ช่วยชาวโซซอนให้พ้นภัยจากกองทัพญี่ปุ่น และช่วยทหารญี่ปุ่นให้ไม่ต้องตกรกเพราะมาฆ่าคน

---

^{๓๓}จี้. เอส. พี. มิสรา, **พัฒนาการแห่งพุทธจริยศาสตร์**, แปลโดย พระมหาสมจินต์ สมมาปณโณ (วันจันทร์), (ไม่ปรากฏสถานที่พิมพ์, ๒๕๒๗), หน้า ๑๒๔-๑๒๖. (อีดสำเนา).

เกณฑ์ตัดสินต่อไปคือ กุศโลบาย ซึ่งในที่นี้หมายถึงวิธีการที่ปรับให้เหมาะกับสภาพปัญหา พระสงฆ์จะเกี่ยวข้องกับสงครามได้หากได้ใช้สติปัญญาพิจารณาอย่างถี่ถ้วนทั้งก่อนเข้าสู่สงครามและขณะทำสงคราม ในประเด็นต่อไปนี้

- ก. สาเหตุอันชอบธรรม คือเพื่อป้องกันหรือปกป้องประเทศชาติ ไม่ใช่มุ่งรุกรานประเทศอื่น
- ข. วิธีการเข้าสู่สงครามเป็นทางเลือกสุดท้ายที่จะจัดการกับปัญหาความเดือดร้อนได้
- ค. จุดมุ่งหมายของการเข้าสู่สงครามเพื่อฟื้นฟูสันติภาพให้กลับคืนมา
- ง. ระดับความรุนแรงที่ใช้ในสงครามไม่ควรเกินความรุนแรงที่ได้รับ
- จ. ต้องรู้จักแยกแยะว่าใครคือศัตรู ไม่ควรฆ่าผู้ที่ไม่เกี่ยวข้อง

วิธีการต่างๆ ข้างต้นนี้เป็นการปรับใช้กับแต่ละเหตุการณ์ กล่าวคือ พระสงฆ์จะทำสงครามได้ถ้าเข้าเงื่อนไขที่กล่าวมานี้ ถ้าในเหตุการณ์ต่างๆ มีตัวละครคือ พระสงฆ์เป็นผู้กระทำเหมือนกัน แต่เหตุปัจจัยในแต่ละเหตุการณ์ไม่เข้าเกณฑ์ ก็ไม่เข้าข่ายข้อยกเว้นให้พระสงฆ์ทำสงครามได้

จากการศึกษาเรื่องกองทัพพระสงฆ์เกาหลีกับปัญหาพุทธจริยศาสตร์สามารถสรุปได้ว่า เมื่อนำเกณฑ์ตัดสินทางพุทธจริยศาสตร์จากมุมมองของพระพุทธานุชาเถรวิเคราะหฺ์เรื่องกองทัพพระสงฆ์ จะเห็นว่า พระสงฆ์ไม่ว่านิกายเถรวาทหรือนิกายมหายานล้วนไม่ควรจับอาวุธขึ้นมาต่อสู้ทำสงครามกับผู้ใดด้วยเหตุผลต่อไปนี้

๑. การฆ่าคนในการทำสงครามเป็นการละเมิดพระวินัยต้องอาบัติปาราชิกเรื่องการฆ่ามนุษย์ และเป็นการละเมิดหลักธรรมเรื่องความเมตตากรุณาและอวิหิงสา ซึ่งถือว่าเป็นหลักการสำคัญของพระพุทธศาสนา
๒. พระสงฆ์มีวิธีการอื่นที่จะช่วยประเทศชาติได้ อาทิ การให้กำลังใจคนที่กำลังทุกข์ใจ แสดงธรรมที่ให้อภัยแก่ทุกฝ่าย อวยพรให้ทุกคนปลอดภัย และหากจำเป็นก็อาจจะต้องลาสิกขาออกมาช่วยประเทศชาติทางใดทางหนึ่งเพื่อรักษาภาพลักษณ์ของพระสงฆ์ในพระพุทธศาสนา

ในทางตรงกันข้าม หากพิจารณาจากวัตถุประสงค์ของการจัดตั้งกองทัพพระสงฆ์เกาหลี อันได้แก่ ก. เพื่อปกป้องเอกราชของประเทศชาติ ข. เพื่อรักษาชีวิตของชาวเกาหลี และ ค. เพื่อไม่ให้กองทัพญี่ปุ่นทำบาป แล้วนำเกณฑ์ตัดสินทางพุทธจริยศาสตร์จากมุมมองของพระพุทธานุชาเถรวิเคราะหฺ์ จะทำให้มีน้ำหนักสนับสนุนว่า พระสงฆ์ควรจับอาวุธขึ้นมาต่อสู้เพื่อประเทศชาติในยามคับขัน แม้จะเป็นเรื่องผิดศีลหรือผิดหลักธรรมแต่เป็นสิ่งที่ควรทำด้วยเหตุผลต่อไปนี้

๑. กองทัพพระสงฆ์เกิดขึ้นหลังจากระบบการป้องกันบ้านเมืองวิธีอื่นเกิดความล้มเหลวแล้ว กล่าวคือ
  - ๑.๑ กองทัพของอาณาจักรโชซอนไม่สามารถต่อต้านการรุกรานของกองทัพญี่ปุ่นได้ จึงต้องตั้งกองทัพพระสงฆ์ขึ้นมาเพื่อปกป้องเอกราชของอาณาจักรโชซอน
  - ๑.๒ กษัตริย์ผู้ทรงเป็นประมุขของชาติต้องทรงลี้ภัยออกจากเมืองหลวง ทำให้คนในชาติขาดขวัญและกำลังใจ กองทัพพระสงฆ์จึงตั้งขึ้นเพื่อสร้างขวัญและกำลังใจแก่คนในชาติ
๒. กองทัพพระสงฆ์ตั้งขึ้นเพื่อ “ปกป้อง” มิใช่เพื่อรุกรานประเทศอื่น จึงถือว่ามีได้มีเจตนาไปเบียดเบียนผู้อื่นโดยไม่มีเหตุอันควร และถือว่าเป็นสิทธิโดยชอบธรรมที่พระสงฆ์ผู้ยึดอุดมการณ์พระโพธิสัตว์จะกระทำการช่วยเหลือชาวโชซอนที่กำลังเดือดร้อน เพราะต้องสูญเสียชีวิต ทรัพย์สิน และสิทธิเสรีภาพในการดำรงชีวิตตามปกติ กองทัพพระสงฆ์จึงมีขึ้นเพื่อรักษาชีวิตชาวโชซอน
๓. กองทัพพระสงฆ์ทำงานภายใต้ “หลักธรรม” ของพระพุทธศาสนาที่ยืนยันเรื่องความเมตตากรุณา โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อประโยชน์สุขของประชาชนชาวโชซอน อีกทั้งยังพยายามเสียสละความบริสุทธิ์แห่งศีลของตนเพื่อช่วยมิให้ศัตรูผู้รุกรานต้องตกนรกจากการฆ่าคน โดยพระสงฆ์ยอมตกนรกเสียเอง ทั้งนี้เพื่อเป็นการบำเพ็ญประโยชน์แก่สัตว์โลกให้ไปสู่ความหลุดพ้นก่อนตนเอง
๔. กองทัพพระสงฆ์จะช่วยให้ภาพพจน์ของพระพุทธศาสนาในคาบสมุทรเกาหลีดีขึ้นในระยะยาว ประวัติศาสตร์การต่อสู้ของพระสงฆ์เพื่อสังคมในลักษณะเช่นนี้ทำให้ชาวโชซอนตลอดจนชาวเกาหลีปัจจุบันตระหนักว่า พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาที่มีค่าควรแก่การนับถือ เพราะเป็นศาสนาที่ร่วมทุกข์ร่วมสุขกับประชาชน และเป็นศาสนาที่ร่วมสร้างความเป็นปึกแผ่นของชาวเกาหลีตลอดมา

๕. สรุป

พระสงฆ์เป็นบุคคลที่สังคมคาดหวังเรื่องความบริสุทธิ์ของศีลและธรรม แม้จะดูค่อนข้างชัดเจนว่าการที่พระสงฆ์เข้าไปเกี่ยวข้องกับสงครามเป็นสิ่งหมิ่นเหม่ต่อภาพลักษณ์และจุดยืนของพระพุทธศาสนา แต่ทว่าการที่พระสงฆ์ต้องจับอาวุธขึ้นมาต่อสู้เพื่อประเทศชาติในยามคับขันก็อาจเป็นสายป่านเส้นสุดท้ายที่จะช่วยให้สังคมและประเทศชาติสามารถกลับมาดำรงอยู่ได้ ซึ่งเหตุการณ์สงครามในประวัติศาสตร์ของ

เกาหลีและบริบทของสังคมเกาหลีถือได้ว่าเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้พระสงฆ์ในฐานะสมาชิกของสังคมต้องตัดสินใจจัดตั้งกองทัพพระสงฆ์ขึ้นเพื่อปกป้องเอกราชของประเทศชาติ เพื่อความปลอดภัยของสถาบันพระมหากษัตริย์และชีวิตชาวเกาหลี เพื่อไม่ให้ศัตรูต้องทำบาป และเพื่อความดำรงคงอยู่ของพระพุทธศาสนาในเกาหลี

ด้วยเหตุที่สังคมและแวดวงวิชาการด้านพระพุทธศาสนายังไม่สามารถหาข้อสรุปอย่างเป็นเอกฉันท์ถึงเรื่องพระสงฆ์กับสงครามได้ เนื่องจากการทำสงครามถือได้ว่าเป็นการเบียดเบียนชีวิตมนุษย์ไม่ว่าจะเป็นการทำลายชีวิตหรือการทำร้ายร่างกายของบุคคลอื่น ซึ่งถือได้ว่าเป็นการละเมิดหลักธรรมวินัยอย่างชัดเจน ไม่ว่าเราจะใช้เหตุผลต่าง ๆ อาทิ ความเสียสละ ประโยชน์ต่อส่วนรวมที่มุ่งหมาย อุดมการณ์ของพระโพธิสัตว์ กุศโลบายที่ปรับให้เหมาะกับสภาพปัญหา เหตุผลดังกล่าวต่างก็ล้วนมีอาจช่วยให้พระสงฆ์ผู้กระทำผิดปราศจากการฆ่ามนุษย์ในการทำสงครามต้องหลุดพ้นจากบาปที่กระทำได้ ดังนั้น การใช้เกณฑ์ตัดสินตามพุทธจริยศาสตร์พิจารณาเรื่องกองทัพพระสงฆ์จึงเป็นสิ่งที่ต้องให้ความระมัดระวังอย่างมากถึงมากที่สุด

บรรณานุกรม

จิตวิญญานเพื่อสังคม. รวบรวมจัดพิมพ์โดย เดวิด ซาปแปล. แปลโดย พรรณงาม เก้าธรรมสาร และ

เบญจรัตน์ แซ่ฉั่ว. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์สวนเงินมีมา, ๒๕๔๘.

จี. เอส. พี. มิสรา. พัฒนาการแห่งพุทธจริยศาสตร์. แปลโดย พระมหาสมจินต์ สมมาปญโญ

(วันจันทร์). ไม่ปรากฏสถานที่พิมพ์, ๒๕๒๗. (อัดสำเนา).

ดวงเด่น นุเรมรัมย์. “พุทธจริยศาสตร์กับแนวคิดเรื่องสงครามที่เป็นธรรม: กรณีศึกษาพรรคชนของนักวิชาการในบริบทสังคมไทยร่วมสมัย”. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต.

บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๔๕.

ธีรยุทธ สุนทรา. พุทธศาสนamahayanในประเทศไทย จินนิกายและอนันนิกาย. กรุงเทพมหานคร:

โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๐.

นักธรรมโท-วินัยมุข เล่ม ๒. ไม่ปรากฏสถานที่พิมพ์: ไม่ปรากฏปีที่พิมพ์.

พระธรรมปิฎก (ป. อ. ปยุตโต). พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์. พิมพ์ครั้งที่ ๙.

กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๓.

พระมหาสมบุญ วุฑฒิกโร (พรรณา). “พระสงฆ์กับสงครามที่ยุติธรรม”. วารสารพุทธศาสนศึกษา.

ปีที่ ๒๒ ฉบับที่ ๑ (มกราคม-เมษายน ๒๕๕๘): ๑๓.

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

เสฐียร พันธงชัย. **พุทธศาสนมหายาน**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์สุภาพใจ, ๒๕๔๓.

Chung, Byung-jo. **History of Korean Buddhism**. Paju: Jimoondang, 2007.

Keown, Damien. **Buddhist Ethics: A Very Short Introduction**. Oxford: Oxford University Press, 2005.

Kim Hogarth, Hyun-key. **Syncretism of Buddhism and Shamanism in Korea**. Seoul: Jimoondang, 2002.

The History and Culture of Buddhism in Korea. The Korean Buddhist Research Institute (ed). Seoul: Dongkuk University Press, 1993.